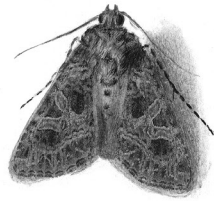

PRADŽIA

Be jokios abejonės, kada nors nakčia būsi matęs, kaip skraido drugelis, didesnis ar mažesnis, blaškosi masinamas žibinto šviesos. Vargšas naktinis drugys turi tik vieną išeitį: arba nultoti, nes tik nukreipdamas dėmesį į šalį išsaugo gyvybę, arba beprotiškai suktis spirale vis greičiau artėdamas prie lempu- tės arba liepsnelės, kol prisilies ir akimoju sudegs. Savotiškas pasiaukojimas ugnies dievybei. Jeigu šviesos šaltinis – elek- tros lempu- tė arba lempa su stikliniu gaubtu, drugelis skraido laimingas negalvodamas nei apie pavojų, nei apie aukojimąsi. Ir maišosi tarp gentainių, lygiai taip pat mėstančių ir pašė- lusiai šokančių kadrilų aplink žiburį. Kol koks nors sieninis gekonas, vienas tų taikių ir švelnių driežiukų, kurie budi prie žiburio pasiruošę sudaryti senovinį paktą, nepripažįstan- tį jokių prieštaravimų, žiopteli ir praryja išsvajotos žiburio šviesos primasintą drugelį. Toji medžioklės vieta už žibinto palei sieną – šviesulys – vilioja tiek gekoną, tiek jo gentai- nius, taip pat pastebėjusius, kaip patogu medžioti iš pasalos, kai nebereikia vargti be perstojo šmaižiojant namų sienomis, kai dažniausiai bet koks maistingas gyvas grobis pasprunka iš panosės. Jeigu gekonui sekasi, sezono pabaigoje jis dvigubai priaugęs ir svorio, ir dydžio. Ir drugelių nesumažėja nė vieną

dieną, garbė Dievui, nežinia iš kur randasi tiek šviesos primasintų drugelių. Taigi toje istorijoje, kurią noriu papasakoti, ketinau būti gekonu (taikiu ir švelniu), o pasirodė, kadgi ne, kad esu pilkas naktinis drugys, apakintas šviesos, ir nesuvoikiu, kiek daug pavojų tyko prie žibintų ir kokia kraupiai pražūtinga yra šviesa, nors tai būtų pačios paprasčiausios žvakės liepsnelė.

Tokia tat mano istorija, taigi. Ir daugybės kitų taip pat. Ak, aš vardu Izmaelis. Aha, Izmaelis, neapsirikai. Kaip anas vaikiną iš Mobio Diko, taigi. Kaip sudėtinga... Visi taip sako, taigi. Bet aš su tuo neturiu nieko bendro, galiu prisiekti. Bet, man regis, nėra ko muštis į krūtinę.

Izmaelis gimė pačią šalčiausią metų dieną. Trečiadienį, ir tie keli žmonės, aštuntą valandą vakaro dar maišęsi gatvėje, skubėjo kuo greičiau grįžti namo. Šalčiausią metų, o gal ir viso dešimtmečio dieną. Tėvas grojo fleita municipaliteto orkestre, o užsidirbo pragyvenimą įvairiems orkestrams perrašinėdamas partitūras ir partijas. Pasak žmonių, Rampalis užsakęs jam perrašyti apie penkiasdešimt savo dažniausiai atliekamo repertuaro partijų, ir kurių laiką jis gyvenęs kaip inkstas taukuose. Taip sako žmonės, bet niekas negali prisiekti padėjęs ranką ant Biblijos. Kai Izmaeliui sukako dešimt, tėvas vis dar grojo fleita ir perrašinėjo partitūras. Ir vieną dieną pasisodino sūnų priešais ir pasakė: sūnau, žinok, kad gimei šaltyje, ir tavo vargšė mama, o mano sutuoktinė, peršalo, susirgo plaučių uždegimu ir netrukus iškeliavo į dangų. Tik tu kaltas.

– Bet, tėti... Žinau.

– Maža žinoti, privalai ir stengtis, kad kitų nelaimės neslėgtų sąžinės, – pasakė tėvas tuo pamokomu tonu, koku kalbėdamas jausdavosi be galo svarbus.

Vaikas valandėlę mąstė rydamas ašaras ir galvodamas taip įnirtingai, kad buvo galima girdėti, kaip sukasi jo minčių

krumpliaračiai. Ir tuomet pasakė: betgi mama mirė ne nuo peršalimo, tėti.

– Tavo tiesa, ne nuo peršalimo. Bet susirgo gimdydama.

– Buvau devynerių, kai ji mirė.

– Devynerių?

– Pernai.

– Pernai?

– Taip.

– Šiaip ar taip, tave pagimdžiusi taip pasiligojo, kad galų gale ir mirė. Ir turi prisipažinti, kad tai tu esi kaltas.

Dešimties metų vaikui per sunku suvokti, kad tėvas kraustosi iš proto. Jis susigraudino. Ir apsiverkė. Ir tėvas suniurzgė: to dar betrūko, kad imtum žliumbti. Ką pasakys kaimynė?

– Tegu sako, ką nori.

Netiesa: iš gėdos sudegtų, jeigu Leona pamatytų ar išgirstų jį verkiant.

Po to pokalbio šeimyninis gyvenimas įsibėgėjo. Lėkė mėnesiai ir metai, ir vieną dieną tėvas nusikirto dešinės rankos smilių, nebegalėjo groti fleita nei perrašinėti partitūrų ir gydytojui pareiškė, kad jam iki gyvo kaulo nusibodęs tas darbas ir jis panūdęs pailsėti. Net bandė užsiminti, kad kaltas sūnus – peilių neišnešęs iš namų. Prieš siųsdami į beprotnamį, gydytojai nutarė pamėginti, gal kitoks darbas padės žmogui atgauti pusiausvyrą. Izmaeliui dingtelėjo išganinga mintis, kad, dirbdamas degalinėje, tėvas neturės laiko leistis į apmąstymus ir galbūt ateis į protą. Ir vieną dieną, nustebeš, kad visas kūnas apželia plaukais ir, nustojęs klausyti, ima netikėtai lūžinėti balsas, ir išsigandęs, jog tai gali pastebėti Leona, kasdien vis dailesnė, jo akimis žiūrint, nutarė nueiti į degalinę, ir tėvas, ką tik aptarnavęs aplamdytą fordą, tarytum įaugusį į žemę, vis dar su žarna rankose, gūžčiodamas pečiais, priėjo

prie sūnaus pasiteirauti, ko jam reikia, o kadangi šis tylėjo, paklausė: kokį velnią čia darai, užuot sėdėjęs mokykloje.

– Aš nekaltas.

– Dėl ko?

– Dėl mamos mirties. Nei dėl to, kad netekai piršto.

– Na, aš taip nesakiau...

– Sakei. Užsisėdai ant manęs.

– Klausyk, eik tu šikt.

– Kaip pasakysi, – nekrustelėdamas iš vietos, atkirto vaikinas.

– Šit kaip? Labai jau gudrus pasidarei.

– Tėti...

– Drožk į mokyklą, nes palaistysiu benzinu. Pamatysi, kaip neši kudašius.

– Tėti...

Tėvas nukreipė į sūnų žarną ir paleido benzino trykšlę, ir šis vos spėjo pasislėpti už tviskančio strombergo, privažiavusio prie degalinės. Izmaelis nėrė neatsigręždamas, o kai vėlai vakare, ilgai klajojęs po miestą ašarų pilnomis akimis, grįžo namo, jį pasitiko labai maloni ponija ir paklausė, ar jis esąs Izmaelis, ir tasai patvirtino, kad taip. Ir ji: taip jau išėjo, kad tavo tėvas...

– Kas jam atsitiko?

– Teko paguldyti į ligoninę.

– Jis pamišėlis. Tikras ožys.

– Negražu taip sakyti. Jis ligonis.

– Koks jis ligonis? Jis pamišėlis. Norėjo mane gyvą sudeginti.

– Žinom. Dabar jis ligoninėje, ir mudviem reikia pasikalbėti.

– Apie ką?

– Ką daryti su tavimi. Taigi privalom...
– Ką turite omeny?
– Klausyk... Juk negali gyventi vienas.
– Jau dveji metai, kai nusiperku maisto ir kasdien pasigaminu ko nors.

– Iš kur imi pinigų?
– Tėvas palieka skardinėje nuo cukraus.
– O dabar nuvešime tave ten, kur pačiam nieko nereiks gamintis.

– Nenoriu į kalėjimą. Ne aš, o tėvas pamišėlis.
– Na, na, karalaiti... – labai maloniai šyptelėjo ponias. – Nieko panašaus, ne į kalėjimą. Gyvensi bute su vaikais ir auklėtoju.

– Nė surišto, ponias.

Tą patį vakarą teko susipažinti su keturiais abejingais likimo draugais ir auklėtoju vardu Aleksas. Sutarta?

Jo kambaryje stovėjo dvi lovos.

Kambario draugas buvo vienas tų abejingųjų vardu Simonas, kuris, sprendžiant iš visa ko, kiaurą dieną nieko kita nedarė, tik skaitė, ir, regis, gerą valandą net nesuvokė, kad jam teks gyventi viename kambaryje su naujoku.

– Sveikas, – trečiašyk pasakė jam Izmaelis. Tuomet Simonas atplėšė akis nuo knygos ir ilgai žiūrėjo į jį netardamas nė žodžio. Apžiūrėjęs pasiženklino puslapį, užvertė knygą ir atsakė: sveikas.

Rytojaus dieną Simonas jam papasakojo, kad jo tėvai, melagingai apkaltinti, sėdi kalėjime. O kas tau atsitiko?

– Mama mirė. Mirė persišaldžiusi. Jau seniai.

– Še tau! O tėvas?

*

Po kelių dienų, kai jie, grįžę iš mokyklos, užkandžiavo apsimeddami, kad ruošia namų darbus, Izmaelis paklausė Simoną, kodėl jis taip daug skaito.

– Man patinka.

– Sektinas pavyzdys visiems jums, kaip manot? – iškraudamas parneštą pusei savaitės maistą, įsiterpė auklėtojas.

– To dar betrūko! – atsiliepė vienas šviesiaplaukis, beveik albinosas, anot gandų, pričiuptas slapta belošiantis pokerį. Mat niekas iš tikrųjų nežinojo, ko kiti klasės draugai renkasi Alekso kambaryje. Visi bandė išsisukti nuo atsakymo ir nutarė verčiau nieko neklausinėti, kai tik suvokė, kad atsakinėti į klausimus nemalonu.

Izmaelis perskaitė Simono paskolintą knygą per penkiolika dienų ir, lyg gavęs savotišką krikštą, nespriešino, kai Simonas ir Aleksas pasiūlė drauge nueiti į kvartalo biblioteką. Ir Simonas padėjo priešais jį storą knygą, atverstą pirmame puslapyje, ir pirštu dūrė į viršutines eilutes:

– Čia romano pradžia. Skaityk garsiai.

– Aš vardu Izmaelis, – perskaitė Izmaelis. Ir nutilo nustebę. Aleksas slapčia nusišypsojo patenkintas, ir Simonas paklausė, ar jie galėtų pasiimti tą knygą.

Kokie vėjai atnešė Izmaelį į tą butą, kur peštynių kuo mažiausiai ir kur visi trokšta kuo greičiau nešti kudašius, bet niekas neskuba, nes gyvenimas šeimos atliekose, jeigu jų dar bent kiek liko, – beveik savižudybė? Atsitiktinumas, ir tiek.

Žinoma, Izmaelis bene trisdešimt kartų perskaitė pirmą romano sakinį. Bet jis ilgai negalėjo perskaityti viso romano, nes ar tau neatrodo, kad burlaiviuose tokia gausybė visokiųjų keistybės ir kad jūra aplink, kur pažvelgsi, ir...

– Liaukis. Juk nebūtina perskaityti knygos iki galo. Užbaik tik tas, kurios vertos dėmesio.

– Turi omeny, kad „Mobis Dikas“ – prasta knyga?
– Ne. Turiu omeny, kad dar nesi pasiruošęs jos...
– O kas tu toks esi, po velnių, kad gali spręsti, jog nesu pasiruošęs?

– Gerai, gerai. Pats nuspręsi.

Ir vėl įgulė į knygą, kur kas plonesnę nei Izmaelio. Dar palaukęs kelias dienas, Izmaelis paprašė Aleksą leidimo nueiti į biblioteką ir paimti kitą knygą, ne tokią storą kaip ši, prašyčiau, panele. Ir suprato, kad labai sunku ginčytis su Simonu, nors dar nežinojo, kodėl toks protingas vaikinys gyvena su tokiais neklaužadomis. Na, žinojo, kad jo tėvai, melagingai apkaltinti, sėdi kalėjime.

– Simonai? – vieną lietingą pavasario popietę į jį kreipėsi Izmaelis.

– Hmm... – suniurzgė šis, nepakeldamas akių nuo knygos.

– Ką reiškia: melagingai apkaltinti?

– Kaip tai ką?

– Na, žinai... Kodėl tavo tėvai...

Simonas užvertė knygą net nepaženklindamas skaitomos vietos, atsistojo ir smogė kumščiu jam į nosį, kraujavo kelias valandas, nepadėjo nei vata, nei vandenilio peroksidas. Staugus smūgis pamokė Izmaelį, kad tyla gyvenime – geriausia byla. Tiek auka, tiek mušeika, tiek Aleksas, tiek visi kiti įnamiai buvo tos nuomonės, kad apie tą įvykį neverta pranešti vaiko teisių apsaugai, nes Izmaelis gavo, ko nusipelnęs. Ir dabar, kai visas kūnas buvo apžėlęs, vaikystės nebeliko nė padujų.

Tik sėkmingai baigęs bakalauro studijas, Izmaelis suprato, kad Alekso butas buvo išimtis. Ir kad jam pasisekė ne todėl, jog gavo teisę studijuoti universitete, tiesiog jam nuskilo gyventi tokioje vietoje, kur galiojo kitokios taisyklės. Išlydėjo

jį kiti draugai, nebebuvo nė vieno tų, kurie jį pasitiko prieš penkerius metus, nes laikui visi pavaldūs, išskyrus Aleksą, nė vieno žilo plauko nesulaukusį. Prieš pradėdamas mokslą, Izmaelis nuėjo aplankyti tėvo.

– Ne, noriu eiti vienas.

– Bet jeigu nori, aš...

– Ne, Aleksai. Prisiminkite kalbą, kurią prieš kelias valandas pasakėte mums, pranešdamas kitiems, jog aš išeinu, ir taip toliau. Lygiai tą patį pasakėt, kai išėjo Simonas...

– Na, nėra ko manęs kritikuoti, tu...

Jie apsikabino prie slaugos namų, kur buvo laikomas Izmaelio tėvas, nujausdami, kad tikriausiai niekada nebesusitiks. Ir, net neatsisukęs pamoti Aleksui, Izmaelis įėjo į namus, kur jo tėvas išmoko kaire ranka perrašinėti partitūras.

Na, kaip reikalai, mažiau? – paklausė tėvas, lyg jiedu būtų matęsi prieš porą dienų. Ir parodė kelias beprasmiškas kriputes, smagiai liuoksinčias ant penklinės ir aplink ją. Iš tėvo veido Izmaelis suprato, kad šis laimingas ir didžiuojasi savimi. Jis jau buvo pasiruošęs išrėžti visą prakalbą, kad tu prasmegtum kiaurai, tėve, esi kvailas kaip ožys, niekada daugiau pas tave nebeateisiu, nes anuos tris kartus lankiau tave auklėtojų verčiamas. Dabar žinau, kad galėjai mane visiškai pražudyti. Laimė, esu tik vargšas žmogus, noriu išsigydyti nuo tų traumų, kurių man nešykštėjai, nors, galimas daiktas, net nežinai, ką reiškia žodis „trauma“. Radau gerų žmonių, kurie man atstojo tėvą: tu ketinai mane gyvą sudeginti apipylęs benzinu. Matai, aš vis dar gyvas. Bet niekada tau neatleisiu, kad įteigei man, jog esu kaltas dėl mamos mirties. Kiauras naktis mąstydavau, kodėl taip darei. Dėl to, kad man visada trūko mamos. Net dabar, kai jau esu beveik visiškai suaugęs, man jos labai

trūksta. Noriu atsisveikinti su tavimi, nutraukti su tavim visus saitus, gyvenk laimingas, o jie praneš man, kada tu mirsi. Beje, neketinu mokytis klarneto nei fleitos, nei mandingos. Stosiu į literatūros fakultetą, studijuosiu lotynų ir vokiečių kalbas, nors tu nieko apie jas neišmanai. Ir prasmek tu kiau-
rai žemes. Susiradau darbą mokykloje. Menkai apmokamą, bet svarbu, kad nemirsiu iš bado.

Tačiau, užuot režęs tą prakalbą, Izmaelis nepasakė nė žodžio, paėmė iš tėvo rankų popierių ir sužiuro tariamai susidomėjęs, lyg būtų įmanoma perskaityti tas kripes.

– Puikus darbas, tėti.

Izmaelis bent jau ištikimai laikėsi principo: grįžo tik tada, kai gavo žinią apie tėvo mirtį. Per ceremoniją, išskyrus jį, nebuvo nė gyvos dvasios. Ir nieko jis nepasigedo. Nuo tos dienos prasidėjo nepriklausomas gyvenimas.

*

Iš menkos, bet pastovios algos, kurią gavo dėstydamas lotynų kalbą ir literatūrą vidurinėje mokykloje, kur buvo labai griežtai tikrinama pamokų kokybė, kad per daug neatsipalaiduotų tokie kaip jis pigūs mokytojai, dar nespėję apsiprasti su savo profesija. Ką reiškė pamokų kokybė? Mįslė. Patikrink, kad gudrus, ar gerai dėsto ir atmintinai moko vadovėlio tekstų. Vieną dieną, kai, nagrinėdamas Karnero eilėraščių, užrašė jį lentoje, mokyklos direktorė pasikvietė jį į savo grėsmingą kabinetą, ir jis, žiūrėdamas į jos lūpas, ne į akis, išgirdo: ką jūs sau manote?

– Atsiprašau?

– Varginate vaikus kvailystėmis.

– Kokiomis kvailystėmis?